

International Conference on The School of Martyr Soleimani
(ICSMS ۲۰۲۱)

Investigating the most important security-military characteristics of Sardar Soleimani's jihadi management from the formation of Sarollah ۴th Division in ۱۹۸۱ to the foreign struggle against ISIL

Mohsen shafiee seifabadi^۱

Abstract

The main purpose of this article is to study the security-military characteristics of Sardar Soleimani jihadi management from the beginning of the formation of Sarollah Division in ۱۹۸۱ to the foreign struggles with ISIL, using a descriptive-analytical method. Therefore, the main question of the present article is: "What are the characteristics of Sardar Soleimani's political-military management during the entire period of command during the holy defense to lead the axes of resistance in Iraq and Syria?" The results of the research show that the correct and accurate use of the element of time, correct selection of the area under operation, secrecy and conduct of secret operations and the art of planning change during important operations are the most important security-military characteristics of Sardar Soleimani during the war. With Iraq and issues such as ۱. Cooperation with Iraqi Kurdish forces; ۲. Effective presence, coordination and courage; ۳- Training the people's forces and their strategic and territorial division; ۴- Establishment of popular forces and the cause of freedom of Quds; ۵. Decisive influence in operations related to Aleppo; ۶. Designing complex guerrilla operations in Lebanon and becoming a major player in the region's geopolitics; ۷. The alliance of the popular forces of the Middle East against ISIL; ۸- Courage, fearlessness and enduring the problems and pressures resulting from military operations are among the important security-military characteristics of Sardar Soleimani after the imposed war until his martyrdom.

Keywords: Sardar Suleiman, Jihadi management, Lashkar-e-Sarollah, ISIL, security-military characteristics.

---

^۱ : Assistant Professor, Department of Political Science, Ardakan University, Ardakan, Yazd. shafiee@ardakan.ac.ir

بررسی مهمترین شاخصه های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی از تشکیل لشکر ۴۱ ثارالله در سال ۱۳۶۰ تا مبارزات برون مرزی با داعش

محسن شفیعی سیف ابادی^۱

چکیده

هدف اصلی مقاله حاضر، بررسی شاخصه های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی از ابتدای تشکیل لشکر ۴۱ ثارالله در سال ۱۳۶۰ تا مبارزات برون مرزی با داعش، با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی است. از همین رو سوال اصلی مقاله حاضر عبارت است از اینکه «شاخصه های مدیریت سیاسی-نظامی سردار سلیمانی در کل دوران فرماندهی دوران دفاع مقدس تا راهبری محورهای مقاومت در عراق و سوریه کدام است؟» نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد که استفاده صحیح و دقیق از عنصر زمان، انتخاب صحیح منطقه مورد عملیات، راز داری و انجام عملیات سری و هنر تغییر برنامه ریزی در زمان اجرای عملیات های مهم از مهمترین شاخصه های امنیتی-نظامی سردار سلیمانی در زمان جنگ با عراق و مقولاتی چون ۱-همکاری با نیروهای کرد عراق؛ ۲-حضور موثر، هماهنگی و شهادت؛ ۳-آموزش نیروهای مردمی و تقسیم راهبردی و سرزمینی آنها؛ ۴-تاسیس نیروهای مردمی و آرمان آزادی قدس؛ ۵-تاثیر تعیین کننده در عملیات های مربوط به حلب؛ ۶-طراحی عملیاتی های پیچیده چریکی در لبنان و تبدیل شدن به بازیگر اصلی در ژئوپولیتیک منطقه؛ ۷-اتحاد نیروهای مردمی خاورمیانه علیه داعش؛ و ۸-شجاعت، بی باکی و و تحمل مشکلات و فشردگی های حاصل از نبرهای نظامی از جمله شاخصه های مهم امنیتی-نظامی سردار سلیمانی پس از جنگ تحمیلی تا زمان شهادت او می باشد.

کلیدواژه ها: سردار سلیمان، مدیریت جهادی، لشکر ثارالله، داعش، شاخصه های امنیتی-نظامی

^۱ استادیار، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران؛ shafiee@ardakan.ac.ir

مقدمه

گفتمان جمهوری اسلامی ایران به عنوان گفتمانی تاثیرگذار، در میان نظام های سیاسی، تجربه ای نوین از الگوی حکمرانی و مدیریت عالی در زمینه های سیاسی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی به شمار می رود. بر همین مبنا، شاخصه های امنیتی-نظامی و مدیریت جهادی و همچنین تبیین و ارائه الگوی مدیریتی برای استفاده مدیران عالی کشور و تصمیم گیرندگان مدیریتی مبتنی بر گفتمان استوار بر این سبک از حکمرانی و در تراز جمهوری اسلامی، ضروری و غیر قابل اجتناب است. در این میان، ساختارهای مادی و معنوی داخلی و خارجی و به عبارتی عوامل اثرگذار در مقولات داخلی و بین-الملل این امکان را فراهم می آورد که اولویت ها و اهمیت شاخص های مدیریتی را در برهه های زمانی مختلف دستخوش تغییر سازد. با این وجود، وضعیت امروزین کشور و فهم معنای راستین تعهد و تخصص، هر نویسنده ای را مجاب به بررسی شاخصه های مدیریتی افراد توانمندی می کند که در زمینه اندیشه و عمل جزء نوادر عصر خویش هستند. این امر مقوله ای است که قانون اساسی نیز بدان صحنه می گذارد. بر مبنای اصل دوم قانون اساسی، گفتمان جمهوری اسلامی، گفتمانی اسلامی، بر پایه معنویات و براساس اصل نهم قانون اساسی، گفتمان جمهوری اسلامی ایران، وظیفه دارد برای دستیابی به اهداف ذکر شده، همه امکانات خود را به کار گیرد و مدیران عالی موظف هستند برای تحقق این اهداف سبک و شیوه مدیریتی خود را به اجرا در آورند. این یک واقعیت است که امروزه و در شرایط حساس کنونی، ضعف مدیران کشور در رده های بالا، در ابعاد تخصصی و اعتقادی می تواند مانع تحقق آرمانهای نظام اسلامی شده و مشکلات بی شماری را در راستای تحقق اهداف نظام اسلامی بوجود آورد. در همین راستا، رهبر انقلاب اسلامی بارها به بررسی الگوی مطلوب مدیریتی از سوی کارگزاران گفتمان جمهوری اسلامی تأکید نموده و مدیریت جهادی را راهکار اصلی مرتفع نمودن مسائل مهم جامعه ایران مطرح نموده اند. در این زمینه ایشان به صراحت می فرمایند «الگوی مدیریت مسئولان باید علمی، با برنامه و مجاهدانه باشد تا بتواند ضمن عبور از موانع، موانع کوچک را بزرگ نینند؛ آرمانها را فراموش نکرده و با شوق به کارها پردازند؛ آگاه و مسلط نسبت به شرایط منطقه قرار گیرند؛ چرا که مخالفان انقلاب اسلامی ایران سعی در هجمه به دستاوردهای انقلاب بویژه در حوزه های فرهنگی و اعتقادی دارند» (محمدمظاهری، ۱۳۹۹: ۲۲). از همین رو سوال اصلی مقاله حاضر عبارت است از اینکه «شاخصه های مدیریت امنیتی-نظامی سردار

سلیمانی در کل دوران فرماندهی دوران دفاع مقدس تا راهبری محورهای مقاومت در عراق و سوریه کدام است؟»

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش

در ارتباط با سابقه تحقیق باید عنوان داشت که در ارتباط با متغیر اصلی مورد تحقیق یعنی سردار سلیمانی، در حوزه علوم انسانی تاملات و تحقیقات زیادی صورت نگرفته است. با این وجود برخی از آثار که تا حدودی با مقاله حاضر قرابت دارند در دو مورد عبارتند از:

۱- اعظم امینی و وحید بذار (۱۳۹۹)، در مقاله ای با عنوان «امکان سنجی پیگیری قضایی ترور سردار سلیمانی در دیوان کیفری بین‌المللی و دیوان بین‌المللی دادگستری» با دیدی حقوقی به این مقوله می پردازند که اقدام نظامی ایالات متحده آمریکا در ترور سپهد سلیمانی برخلاف آن چه خود ادعا می کند، با عناصر و شروط دفاع مشروع منطبق نیست و یک عمل متخلفانه بین‌المللی است. از منظر آنها، علی رغم عدم عضویت ایران و آمریکا در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، ایران می تواند با ترغیب دولت عراق به پذیرش صلاحیت موردی دیوان، امکان اعمال صلاحیت دیوان نسبت به این قضیه را فراهم آورد.

۲- ستار عزیزی (۱۳۹۹)، در مقاله ای با عنوان «قتل هدفمند از نگاه حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی ایالات متحده آمریکا: مطالعه موردی ترور سردار سلیمانی» معتقد است رژیم اسرائیل و دولت آمریکا با دستاویز مبارزه با تروریسم، مفهومی حقوقی با عنوان «قتل هدفمند» را ابداع نموده و کسانی را که به زعم آنها تروریست و در واقع، مخالف آنها بوده را ترور کرده‌اند. در این مقاله، از رهگذر مطالعه تطبیقی، نهاد قتل هدفمند از منظر قواعد و مقررات حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی ایالات متحده آمریکا بررسی شده است.

بازرسی پیشینه های تحقیق می توان مدعی بود که به نظر می رسد پردازش مهمترین شاخصه های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی از منظر هدف، موضوع و روش جدید می باشد. از همین رو، جهت پاسخ به سوال اصلی و سامان دادن به تحقیق حاضر، ابتدا شاخصه های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی در زمان جنگ مورد بررسی قرار می گیرد و در ادامه به

تحلیل این شاخصه های در زمان پسا جنگ تحمیلی پرداخته می شود.

روش شناسی پژوهش

تحقیق توصیفی، جامعه، شرایط و پدیده ها را به طور صحیح و سیستماتیک توصیف می کند. این نوع تحقیق به سوالاتی که شامل چه چیزی، چه زمانی، کجا، و چگونه هستند، پاسخ می دهد ولی برای پاسخ به سوالاتی که شامل چرا می گردند، کاربردی ندارد. برای پاسخ به این سوال از روش تحقیق آزمایشی استفاده می شود. در طراحی تحقیق توصیفی برای بررسی متغیرها انواع روش های کمی و کیفی به کار گرفته می شود. برخلاف تحقیق آزمایشی، پژوهشگر متغیرها را کنترل یا دستکاری نمی کند، ولی آنها را مورد مشاهده و آزمون قرار می دهد. هنگامی که هدف پژوهش، شناسایی مشخصه، تکرار، همبستگی و طبقه بندی متغیرهاست، تحقیق توصیفی انتخاب مناسبی محسوب می گردد. استفاده از این نوع پژوهش هنگامی مفید است که درباره موضوع یا مسئله تحقیق اطلاعات چندانی ندارید. طبیعتا پیش از این که درباره چرایی یک اتفاق تحقیق نمایید، می بایست درکی از چگونگی، زمان و مکان آن رخداد داشته باشید.

یافته های پژوهش

۱- شاخصه های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی

۱-۱- سردار سلیمانی در جنگ تحمیلی

تحولات سیاسی اجتماعی اوایل انقلاب نشان می دهد که سردار قاسم سلیمانی پس از انقلاب اسلامی ایران، از سال ۱۳۵۹، به عضویت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در می آید. او با شروع جنگ تحمیلی، به آموزش چند گردان در کرمان پرداخته و پس از انتقال دانش نظامی، آنها را به میدان جنگ با عراق می فرستد. او همچنین در دوره ای در آذربایجان غربی فرماندهی سپاه آن منطقه بر عهده داشت. در سال ۱۳۶۰ نیز سردار سلیمانی با حکم محسن رضایی که آن زمان فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود، فرمانده مسلم لشکر ۴۱ ثارالله گردید. با لشکر ثارالله رشادت های بسیاری از سردار سلیمانی دیده شد، با قبول فرماندهی عملیات های والفجر ۸، کربلای ۴ و کربلای ۵ بارها تا مرز شهادت به پیش رفت. (Alfoneh, ۲۰۱۱: ۳) در این میان، عملیات کربلای ۵ از مهم ترین عملیات های ایران در زمان جنگ قلمداد شده که تضعیف موقعیت و شرایط سیاسی-نظامی ارتش عراق و تثبیت اوضاع به سود نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران از نتایج آن ارزیابی شده

است. این عملیات ششمین عملیات نیروهای نظامی ایران برای رسیدن به مواضع پدافندی شط العرب و تهدید بصره می باشد. نیروهای ایرانی عملیات را در محور شلمچه به منطقه‌ای موسوم به کانال ماهی، به صورت گسترده در تاریخ نوزدهم دی ۱۳۶۵ با فرماندهی سپاه پاسداران آغاز نمودند. عملیات کربلای پنج با فاصله ۱۵ روز بعد از عملیات کربلای چهار انجام شد و از آن به عنوان آغازی بر پایان جنگ تحمیلی ایران و عراق یاد می‌شود. در نتیجه این عملیات، نیروهای نظامی ایران اگرچه از دستیابی به هدف اصلی عملیات، یعنی تسخیر شهر بصره، بازماندند با این حال توانستند حدود ۱۵۰ کیلومتر از منطقه اشغال شده شلمچه را آزاد و قسمت‌هایی از جنوب عراق را نیز به تصرف خود درآورند. با عملیات کربلای ۵ خطوط پدافندی ایران در نزدیکی پتروشیمی عراق ایجاد گردید. از این عملیات به عنوان عملیات محاصره بصره نیز نام می‌برند. بر پایه بیانات سردار قاسم سلیمانی؛ اجرای بلافاصله عملیات تهاجمی کربلای ۵ نیروهای نظامی عراقی را به شدت غافلگیر کرد. عملیات کربلای ۵ با فاصله ۱۵ روز و در پی عدم موفقیت عملیات کربلای ۴ انجام شد، که به روایت قاسم سلیمانی عملیاتی «پیچیده‌تر» بود و «بزرگ‌ترین موفقیت» را در پی داشت. (Bryan R, ۲۰۱۰: ۱۸۰)

در مورد شاخصه‌های امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی آنچه اهمیت بسیار دارد؛ تدبیر، سخت‌کوشی، هشیاری، مدیریت و توانایی‌های ذاتی خاص او است که می‌توانست با بیسج نیروهای مردمی، لشکرهای قدرتمندی را به واسطه این ظرفیت و توانمندی‌ها ایجاد کند. سردار سلیمانی به عنوان سرداری ملی-مذهبی در کمال سادگی و تواضع زندگی کرد و در اعتلای قدرت منطقه ای نظام مقدس جمهوری اسلامی مجاهدت نمود. خلوص در کنش نظامی-امنیتی یکی از ویژگی‌های بارز شخصیت سردار سلیمانی است. عشق به شهادت، منزل ساده و زندگی معمولی و مردمی که حکایت از بریدن او از زندگی دنیوی داشت، باعث نفوذ سردار در دل و قلب مردم است. در ارتباط با فعالیت‌های او در جنگ تحمیلی ذکر این نکات اهمیت دارد که در نیمه دوم سال ۱۳۶۰ فرماندهان و مدیران صحنه جنگ تغییر نمودند. بدین شکل که محسن رضایی به عنوان «فرماندهی کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی» و شهید صیاد شیرازی به عنوان «فرماندهی نیروی زمینی ارتش» معرفی می‌شوند، از این رو، اداره جنگ و مدیریت آن را به عهده گرفتند. در آن زمان قرارگاه مشترک «کربلا»، برای ادامه جنگ تحمیلی، راهبردی را با دو هدف تدوین کرد: ۱- آزادسازی و رهایی از نفوذ دشمن در مناطق اشغالی. ۲- تهاجم، مبارزه و تنبیه متجاوز. در اجرای این راهبرد کلان،

عملیات هایی شکل گرفت که باهدف آزادسازی مناطق اشغالی (به ویژه در جنوب) و همچنین تهاجم به مناطق بیرون از مرز طراحی و اجرا شد که از نقطه نظر نقش فرماندهی سردار سلیمانی قابل بررسی می باشد. (Ostovar, ۲۰۰۳: ۲۲۷) بررسی این نقش و حضور خالصانه، برخی از مهمترین شاخصه های مدیریت جهادی سردار سلیمانی در دوران جنگ تحمیلی را بر ما هویدا می سازد که به قرار زیر است:

۱- انتخاب صحیح منطقه مورد عملیات:

در طراحی عملیات های جنگ هشت ساله، سلیمانی با همفکری محسن رضایی سعی داشته تا با توجه به نحوه آرایش و چین نیروهای دشمن، محل اصلی عملیات را مشخص، و دشمن را غافلگیر نماید. این خود حکایت از اندیشه و خلاقیت صحیح فرماندهی دارد. بخاطر نوع چینش عملیاتها نیروهای دشمن و بر مبنای حرکت ارتش کلاسیک و عدم آشنایی با نبردهای پارتیزانی، سردار سلیمانی و محسن رضایی را که مستعد انتخاب صحیح منطقه مورد عملیات بودند در نبردی چون آزاد سازی خرمشهر پیروز و دشمن را ناکام گذاشت.

۲- استفاده صحیح و دقیق از عنصر زمان:

زمان در دوران مدیریت سردار سلیمانی از اهمیت بالایی برخوردار بود. به عنوان مثال بعد از عملیات فتح المبین، او یکی از فرماندهانی بود که تأکید می کرد زمان باید مغتنم شمرده شود زیرا ما در حال رقابت در مورد سرعت با دشمن هستیم. لذا با وجود اینکه هنوز رزمندگان به خاطر عملیات فتح المبین خسته بودند، او نیز مانند محسن رضایی اصرار داشت که برای عملیات بعدی یعنی بیت المقدس باید هر چه زود تر آماده شوند؛ عملیات هایی که فاصله میان آنها بسیار کم و حدود یک ماه بود. (Foroohar, ۲۰۱۵: ۲)

۳- راز داری، انجام عملیات سری و هنر تغییر برنامه ریزی در زمان اجرای

عملیات های مهم:

در عملیات بیت المقدس جهت اصلی طرح نیروهای ایرانی حرکت از شرق کارون بود ولی زمانی که دو لشکر عراق عقب نشینی کردند و نیروهای عراق در شرق بصره تقویت شدند، نیروهای ایرانی تازه به مرز رسیده بودند و لذا موازنه قوا بین نیروهای خودی و دشمن به هم خورد. در واقع عراق با ۴ لشکر قوی خود در شرق بصره آرایش گرفت، در حالی که توان نیروهای بسیجی به دلیل فشردگی عملیات و فشارهای دشمن، به حداقل رسیده بود. به همین دلیل، فرماندهی، سریعاً طراحی

را تغییر داد و قرارگاه فجر را از منطقه فتح‌المبین برای کمک، به پایین آورد و در نهایت، جهت طرح عملیات را از حالت شرقی - غربی به شمالی - جنوبی تغییر داد. به این ترتیب فرماندهی توانست خرمشهر را که در اشغال دشمن بود به عنوان هدف اصلی انتخاب کند تا با همان نیروی حداقلی، به حول و قوه الهی خرمشهر از اشغال دشمن خارج شود و در پی همین طراحی بود که بیش از ۱۹ هزار نفر از سربازان عراقی در این شهر به اسارت ما درآمدند.

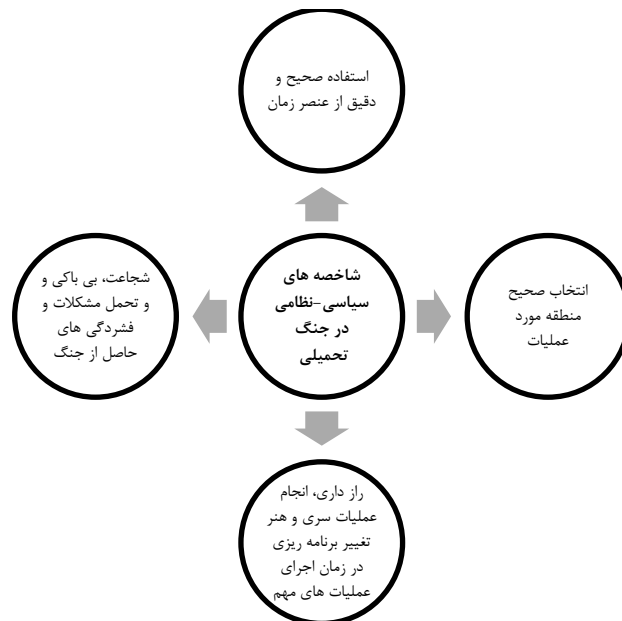
۴- شجاعت، بی باکی و تحمل مشکلات و فشرده‌گی های حاصل از جنگ:

در عملیات بیت‌المقدس، حاج قاسم فرمانده تیپ ۴۱ ثارالله و به عنوان یکی از تیپ‌های قرارگاه قدس بود و مأموریت سختی به وی واگذار شد که با عمده قوای دشمن درگیر شود و نیروهای دیگر با عبور از کارون بتوانند خود را به جاده اهواز خرمشهر برسانند. نبرد سختی در منطقه عملیاتی تیپ‌های قرارگاه قدس جریان داشت که تیپ ۴۱ ثارالله نیز در نبردی سخت، جانانه و نزدیک با دشمن (به طوری که گاهی فاصله بین آنها و دشمن به کمتر از ۳۰ متر می‌رسید)، فداکارانه جنگیدند و موفق شدند به بهترین شکل ممکن، مأموریت خود را به انجام برسانند.

بعد از عقب‌نشینی دشمن به پشت مرزها، یکی از نقاط مرز که نیروهای عراقی اصرار داشت اجازه دست یابی به آن را ندهد، منطقه کوشک یعنی محل عملیات تیپ ۴۱ ثارالله بود. این خود باعث می‌شد از جبهه مقابل، فشار زیادی از لشکر ۵ عراق به حاج قاسم و بچه‌های تیپ کرمان وارد شد. با این وجود علی‌رغم شهادت بسیاری از یاران سردار قاسم سلیمانی، او در انجام امور محوله به خوبی موفق نشان داد.

نمودار شماره ۱- شاخصه های امنیتی-نظامی سردار سلیمانی در جنگ تحمیلی

۲-۱- سردار سلیمانی پس از جنگ هشت ساله

همانطور که پیشتر نیز بدان اشاره شد، سلیمانی در طول جنگ طولانی ایران و عراق، از جمله در امتداد خط مقدم و گردانهای آموزش دیده جنگید. سلیمانی پس از پایان جنگ ایران و عراق در سال ۱۳۶۷ش، به کرمان بازگشت و درگیر جنگ با اشرازی شد که از مرزهای شرقی ایران هدایت می شدند. سلیمانی تا قبل از انتصاب به فرماندهی سپاه قدس، با باندهای قاچاق مواد مخدر در مرزهای ایران و افغانستان می جنگید. او در بهمن سال ۱۳۸۹ش از سوی مقام معظم رهبری آیت الله خامنه‌ای، فرمانده کل قوای نظامی ایران درجه سرلشکری (بالا ترین درجه نظامی در ایران) را دریافت کرد.

۱-۲-۱- فرماندهی سپاه قدس

همانطور که اشاره شد، پس از جنگ ایران و عراق، سلیمانی برای امنیت جنوب شرقی ایران از سر کارتل های مواد مخدر، گروهی از نظامیان آموزش دیده را رهبری کرد. با ظهور طالبان در همسایگی افغانستان در اواسط دهه ۱۹۹۰ و شروع به کنترل کشور، وی به اتحاد شمال افغانستان در مقاومت در برابر جناح کمک کرد. در مارس ۱۹۹۸ وی به عنوان فرمانده نیروی قدس منصوب شد. سپاه قدس در سال ۱۹۹۰م جهت نگرانی از انقلاب و دستاوردهای آن و کوشش در راه تحقق آرمان های الهی و گسترش حاکمیت قانون اسلامی شکل گرفت. از جمله اهداف دیگر آن تقویت توان

دفاعی جمهوری اسلامی از راه همکاری با دیگر نیروهای مسلح و آموزش نظامی است. سلیمانی پس از احمد وحیدی دومین فرمانده سپاه قدس ایران شد. مطابق تحقیق حاضر، سردار سلیمانی نقش کلیدی در تقویت نفوذ معنوی ایران در خاورمیانه و ایجاد آرامش به ویژه در ناآرامی‌های منطقه‌ای عراق و سوریه ایفا کرده است که در ادامه بدان اشاره می‌شود.

۲-۱-۲-۱-۲-۲ سردار سلیمانی در لبنان، سوریه و عراق

از سردار سلیمانی در لبنان و سوریه همواره به عنوان شخصیتی نظامی و حامی یاد می‌شده است. در همین راستا، پس از شهادت سردار سلیمانی، بشار اسد دو پیام تسلیت به رهبر معظم انقلاب اسلامی، آیت الله علی خامنه‌ای و رئیس جمهور حسن روحانی فرستاد و سلیمانی را «شهیدی» خواند که به سوریه خیلی چیزها بخشید. سلیمانی در شکستن محاصره حلب و جنگ برای پس گرفتن آن قاطع بود و همچنین عملیات موفقیت آمیز برای بازپس گیری دیرالزور از داعش را رهبری کرد. در این زمینه شاخصه‌های امنیتی نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی در لبنان و سوریه عبارتند از:

۱- طراحی عملیاتی‌های پیچیده چریکی در لبنان و تبدیل شدن به بازیگر اصلی

در ژئوپولیتیک منطقه

اولین سال‌های تصدی سردار سلیمانی بر سپاه قدس در اواخر دهه ۱۹۹۰، به هدایت تلاش‌های گروه مبارز حزب الله علیه اشغال نظامی رژیم صهیونیستی در جنوب لبنان اختصاص داشت. سردار سلیمانی، به همراه عماد مغنیه، فرمانده نظامی حزب الله یک جنگ پیچیده چریکی را با ترکیب کمین‌ها، بمب‌های کنار جاده و بمب‌گذاران انتحاری، طراحی نمود که حاصل آن نابودی برخی از افسران ارشد رژیم صهیونیستی و حمله به پست‌های دفاعی آنها بود. نعیم قاسم درباره حضور سردار سلیمانی می‌گوید: «در جنگ ژوئیه یکی از افرادی بود که برای مشاوره درباره برخی طرح‌های نظامی مقابله با دشمن و پاسخگویی به نیازهای مبرم و فوری، به‌طور مستقیم در اتاق عملیات مرکزی حضور داشت تا نقشه دشمن را نقش بر آب کند و پیروزی را به ارمغان آورد». (قاسم، ۱۳۹۹: ۱) او می‌گوید «به خاطر وجودش (شهید سلیمانی) در اتاق عملیات، دیدارها تنها به اقدامات جهادی محدود می‌شد. بعدها در در قالب گروه مشورتی دیدار کردیم و در زمینه چگونگی کمک به مردم و بهره‌گیری از نتایج جنگی که به حول و قوه الهی در آن پیروز شدیم و همچنین برای لبنان پیروزی به ارمغان آوردیم، بحث و تبادل نظر کردیم» (قاسم، ۱۳۹۹: ۱). در نتیجه رژیم صهیونیستی در ماه مه ۲۰۰۰ از لبنان خارج شد و این یک پیروزی بزرگ برای سردار سلیمانی، نیروی قدس و حزب الله

بود. در این زمان و در سالهای پس از آن یعنی جریانات مربوط به بیداری اسلامی، با توجه به اهمیت حضور سردار سلیمانی، تامیر پارادو^۱، رئیس سابق سرویس اطلاعاتی موساد اسرائیل، گفت: «بهار عربی در خاورمیانه، و بعداً مبارزه با داعش، ژنرال سلیمانی را از یک شخصیت سایه ای به یک بازیگر اصلی در ژئوپلیتیک منطقه تبدیل کرد.» (Maguire, ۲۰۱۳: ۳)

۲- آموزش نیروهای مردمی و مسلح و تقسیم سرزمینی آنها

در سال ۲۰۱۱ و از آغاز درگیری‌های نظامی نیروهای داعش با نظام سیاسی حاکم بر سوریه، با هماهنگی و مساعدت مسئولان نیروی قدس، کارشناسانی از نیروی انتظامی به توجیه و آموزش نیروهای نظامی سوریه در برخورد با نیروهای تکفیری پرداختند. علاوه بر این، بسیاری از این مبارزان مردمی در مراکز نظامی در سوریه توسط سپاه قدس و نیروهای حزب الله لبنان، سازمانی که سردار سلیمانی طی سالیان متمادی به آن کمک کرده بود، آموزش دیدند. طبق گفته دکستر فیلکینز با یک مقام امنیتی در خاورمیانه، سردار سلیمانی و حزب الله لبنان رهبری راهبردی و هدایت هزاران نفر از نیروهای مردمی شیعه عراق، سوریه، لبنان و حتی افغانستان را در سراسر دو کشور سوریه و عراق پخش کردند (Filkins, ۲۰۱۳: ۴). هدایت معقولانه نیروها و طراحی و مشاوره عملیات بی نظیر به گونه ای بود که باعث بازپس گیری قصیر در ماه مه ۲۰۱۳ از نیروهای داعش و جبهه النصره گردید.

۳- اتحاد نیروهای مردمی خاورمیانه علیه داعش

سلیمانی در بازدید از بیروت، پایتخت لبنان، در تاریخ ۲۹ ژانویه ۲۰۱۵، تاج گلهایی را بر سر مزار شهدای حزب الله، از جمله جهاد مغنیه، گذاشت که این امر باعث افزایش هماهنگی، همکاری و وحدت حزب الله و سپاه قدس گردید (Mehr News, ۲۰۱۵). یک از شاخصه های اصلی و خصلت های مهم نظام و امنیتی سردار سلیمانی، توان و ظرفیت متحد نمودن نیروهای مردمی در خاورمیانه علیه داعش بود. این مهم طی چندین سال، با هدایت سردار سلیمانی، صورت گرفت. مجموعه سپاه قدس با هشیاری سعی نمود مجاهدین و مبارزین آموزش دیده از کشورهای دیگر، عمدتاً از عراق، افغانستان و پاکستان را جذب نموده و آنها را به سوریه منتقل کنند تا از نیروهای کلاسیک عراق و سوریه در نبردهای مهم پشتیبانی کنند. این گونه او بر نیروهای مردمی و غیر دولتی فرمان می راند و با خصلت خوشرویی و تواضع خود دستاوردهای بزرگی را ضمن اتحاد همه اعضا

^۱ . Tamir Pardo

بدست آورد. به گونه ای که شیخ نعیم قاسم نیز به صراحت بیان می دارد که « او (سردار سلیمانی) فرمانده حقیقی تمام نیروهای غیر ارتش سوریه در این کشور بود و با چالش‌ها مقابله می کرد و آن دستاورد را محقق ساخت؛ دستاوردی که الحمد لله، با نابودی داعش در این منطقه به عنوان یک دولت و قدرت بزرگ محقق شد. او همچنین برای نجات سوریه از خطرات و بازگردانی نظام اکثر مردم سوریه به آغوش این کشور تلاش کرد» (قاسم، ۱۳۹۹: ۱).

۴- تاسیس نیروهای مردمی و آرمان آزادی قدس

یکی از شاخصه های نظامی-امنیتی مهم و بسیار ستودنی مدیریت جهادی سردار سلیمانی خلق نیروهای مردمی، آموزش آنها و برنامه ریزی جهت مواجهه با دشمنان تکفیری بود. تاسیس نیروهای دفاع ملی و حشد الشعی که در هویت یابی و شکل دهی به آنها سردار سلیمانی و سپاه قدس در کنار دولت و روحانیون هر دو کشور نقش تعیین کننده داشتند، برای مبارزه با داعش در جنگ درون مرزی سوریه سازمان داده شد. تحلیلگران معتقدند هر دو نهاد نیروهای دفاع ملی و حشدالشعی الگو گرفته از نیروهای بسیج ایران هستند. بر این مبنا، سلیمانی در سوریه به دلیل استراتژی بی نظیری که به رئیس جمهور بشار اسد در دفع نیروهای داعش و بازپس گیری شهرهای مهم کمک کرد، به تدریج بسیار مورد توجه قرار گرفت. او در آموزش شبه نظامیان متحد دولت و طراحی حملات قاطع نظامی شرکت داشت. (۴: ۲۰۱۳، Filkins) این توانمندی ها بخصوص در زمینه افزایش جمعیت نیروهای مبارز، به تدریج سپاه قدس را در منطقه خاورمیانه قدرتمند تر می ساخت تا به یک آرمان غایی دست یابند. به باور فرماندهان نیروهای محور مقاومت بخصوص شیخ نعیم قاسم در اینجا آن آرمان غایی، آزادسازی قدس به وسیله ارتش بیست ملیونی قدس و حامیان آن است. این ارتش متشکل از گروه‌هایی از نیروهای مقاومت است که در تمام منطقه یعنی فلسطین، لبنان، عراق، پاکستان، افغانستان یا سوریه حضور دارند؛ در آن زمان سردار سلیمانی «آمادگی و تمرین [نیروها] را در تمام نقاط منطقه پیگیری می کرد. در اینجا و درست زمانی که جنگ‌ها در سال ۲۰۱۱ شعله‌ور شدند، طبیعی بود که حاج قاسم خود به طور مستقیم این مسئله را پیگیری کند؛ اولاً به خاطر نجات سوریه از این جنگ جهانی که علیه سوریه به راه افتاد؛ ثانیاً برای مقابله با داعش و جریان‌های تکفیری؛ ثالثاً برای حمایت از نیروها [فرقی هم نمی کرد] خواه نیروها عراقی باشند یا افغانی یا پاکستانی یا ایرانی یا هر گروه دیگری که برای کمک به سوریه آمده بودند و در آخر هم ایستادگی در کنار حزب الله که در سوریه حضور داشت» (قاسم، ۱۳۹۹: ۱).

۵- تأثیر تعیین کننده در حلب

سلیمانی تأثیر تعیین کننده ای در پردازش و طراحی ظرافت هایی عملیاتی در عراق و سوریه داشت. بخصوص در عملیاتی که منجر به پیشروی شدید دولت و نیروهای تحت نظر سردار سلیمانی در جنوب حلب شد. به گونه ای که در این منطقه طی چند هفته مجدداً دو پایگاه نظامی و دهها شهر و روستا به تصرف حکومت مرکزی سوریه آمدند. علاوه بر این تا حدود زیادی پیشرفت عمده به سمت پایگاه هوایی کوبریس در شمال شرقی سوریه بوجود آمد. (Alami, ۲۰۱۵: ۳) در اواسط ماه نوامبر، ارتش سوریه و متحدانش در مناطق جنوبی استان حلب به دست آوردند و تعداد زیادی از سنگرهای شورشیان را به تصرف خود درآوردند. مستنداتی وجود دارد که سلیمانی شخصاً فرماندهی را در دست داشت و نیروها را به سمت حومه جنوبی حلب هدایت کرد، جایی که بسیاری از شهرها و روستاها به دست دولت مرکزی افتاد. همچنین مستنداتی وجود دارد که وی فرماندهی لشکر ۴ مکانیزه ارتش عربی سوریه، حزب الله، حرکت النجباء (عراقی)، کتائب حزب الله (عراقی)، لیوا ابو فضل العباس (عراقی) و فرقا فتایمون (داوطلبان افغان / ایرانی) را بر عهده داشته است. (Fadel, ۲۰۱۵: ۲)

۶- حضور، هماهنگی و شهادت ورزی

یکی از شاخصه های مهم نظامی-امنیتی سردار سلیمانی حضور موثر و هماهنگی و ایجاد وحدت در منطقه میان نیروهای محور مقاومت است. به عنوان مثال، در منطقه آمرلی داعش توانسته بود به شهرهای مهمی ورود پیدا کند، در این زمان یکی از کارویژه های اصلی سردار سلیمانی ایجاد هماهنگی و اتحاد میان نیروهای شیعه، مسیحی و سنی در قالب نیروهای مردمی از یک طرف و هماهنگی همه این نیروها با مبارزان کردن از طرف دیگر بود. در حقیقت، به نظر می رسد رزمندگان نیروی قدس تحت فرماندهی سردار سلیمانی با اشتراک اطلاعاتی، انتقال دانش جنگی و تخصص نه تنها در امرلی که در اکثر شهرها حضور موثری داشته اند. این حضور موثر حتی در پیروزی های پس از سقوط موصل نیز خود را نشان می دهد، و مجموعه تدابیر موثر و حضور امید بخش سردار سلیمانی مانع از فروپاشی گسترده تر حاکمیت عراق شد. (Abdul-Zahra & Vivian, ۲۰۱۴: ۳) وقتی فرمانده ای نظامی خود در قلب عملیات جای می گیرد صرف نظر از تبلور شجاعت،

روحیه امید را در جان و کالبد رزمندگان، سربازان و فرماندهان هم‌رزم خود تزریق می‌کند. این اتفاق برای سردار سلیمانی بارها رخ داد و او حضور در آن میداين را تجربه نموده بود. به عنوان مثال در عملیات آزادسازی جرف الصخار خود در میانه میدان نبرد حاضر بود. بر پایه همین بی باکی و شجاعت بسیاری از فرماندهان نیروهای مقاومت شیعه سلیمانی را شجاع، نترس و بی باک توصیف می‌کردند. گویی نوع نگاه سردار سلیمانی به مرگ متفاوت از دیگران باشد. او در بسیاری از مواقع از لباسهای نظامی و جلیقه های ضد گلوله در خط مقدم استفاده نمی کرد. (Azam, ۲۰۱۴: ۵)

۲- همکاری با نیروهای کرد عراق

کردستان عراق یا اقلیم کردستان یک منطقه خودمختار در بخش شمالی کشور عراق با پایتختی اربیل است. این منطقه از شرق با ایران از شمال با ترکیه و از غرب با سوریه هم‌مرز است. (Gunter, ۱۹۹۶: ۳۶) سرشماری رسمی از تعداد جمعیت این منطقه در دست نیست اما آخرین برآوردهای حکومت محلی جمعیت این منطقه را حدود ۶ میلیون نفر تخمین می‌زند. البته در منطقه کردستان عراق علاوه بر کردها، اقلیت‌های آشوری، ترکمن، عرب، کلدانی، ارمنی نیز زندگی می‌کنند. (هوشمند، ۱۳۸۳: ۱۹) با این حال اکثریت مردم کردستان عراق مسلمان سنی مذهب هستند. زمانی که داعش عراق به عراق نفوذ کرد کردها واکنش خاصی در جهت حمایت از دولت مرکزی خود انجام ندادند با این وجود زمانی که داعش آنها را مورد تهاجم قرار داد سردار سلیمانی و نیروهای محور مقاومت شیعه برای کمک به کردها دست به اقدامات اساسی زدند. به گونه ای که در نوامبر ۲۰۱۴، نیروهای شیعه و کرد تحت فرماندهی سلیمانی داعش را از روستاهای جلالوا و سعدیه در استان دیالی عراق بیرون راندند. (Rasheed, ۲۰۱۵: ۳)

نمودار شماره ۱- شاخصه های امنیتی-نظامی سردار سلیمانی در جنگ تحمیلی

برون مرزی با داعش مورد توجه قرار می‌گیرد، هم تاکتیک‌ها و مهارت‌های بدون نقص وی را در بر می‌گیرد و هم به خلق و کارکرد نیروهای دفاع ملی و حشد الشعبی در سوریه و عراق اشاره دارد.
ب. پیشنهاد

ابعاد امنیتی-نظامی مدیریت جهادی سردار سلیمانی از زمان تشکیل لشکر ۴۱ ثارالله در سال ۱۳۶۰ تا مبارزات برون مرزی با داعش همواره با درس‌های نظامی و مدیریتی همراه بوده است. پیشنهادیهایی که می‌توان جهت شناخت و استفاده بهتر این ابعاد می‌توان داشت عبارت است از:

- ۱- ساخت مستندهای علمی و فرهنگ سازی رسانه ای
- ۲- فعالیت بیشتر حوزه علوم انسانی در نشر ابعاد شخصیتی سردار سلیمانی
- ۳- تألیف کتب‌های درسی و ورود رهنمونهای سردار در این کتاب‌ها
- ۴- ساخت انسانهایی با مشرب، تفکر، ایستار و جهان بینی سردار سلیمانی در محیط‌های علمی، نظامی و مذهبی.

منابع فارسی

۱. قاسم، نعیم، (۱۳۹۹)، نقش سردار سلیمانی در جنگ ۳۳ روزه، ۱۷ تیر ۱۳۹۹، نقل شده در سایت: <https://www.mashreghnews.ir/news/1092478>
۲. محمدظاهری، محمد (۱۳۹۹). ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی، مدیریت اسلامی، بهار ۱۳۹۹، شماره ۱۱۰، صص ۲۱-۴۶.
۳. هوشمند، احسان، (۱۳۸۳)، کرد یا کردها مدخلی جامعه‌شناختی بر کردشناسی. نقل شده در: نشریه: «گفتگو» شهریور ۱۳۸۳ - شماره ۴۰.
۴. امینی، اعظم؛ بذار، وحید؛ (۱۳۹۹) امکان سنجی پیگیری قضایی ترور سردار سلیمانی در دیوان کیفری بین‌المللی و دیوان بین‌المللی دادگستری، تابستان ۱۳۹۹ - شماره ۲۴، صص ۳ تا ۲۴.
۵. عزیزی، ستار (۱۳۹۹)، «قتل هدفمند از نگاه حقوق بین الملل و حقوق داخلی ایالات متحده آمریکا: مطالعه موردی ترور سردار سلیمانی» تابستان ۱۳۹۹ - شماره ۲۴، صص ۱۲۵ تا ۱۵۰.

منابع انگلیسی

Abdul-Zahra, Qassim; Salama, Vivian (° November ۲۰۱۴). "Iran general said to mastermind Iraq ground war". The Times of Israel. Archived from the original on ° November ۲۰۱۴. Retrieved ° November ۲۰۱۴.

کد اختصاصی: ۷۱۸۹۳-۹۹۲۰۱

International Conference on The Second Phase of the Islamic Revolution : دومین همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی :

The School of Martyr Soleimani ;

مکتب شهید سلیمانی

A Model for Training Jihadi Civilization-Making Managers

الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز

Ahmed, Azam (۳ September ۲۰۱۴). "Waging Desperate Campaign, Iraqi Town Held Off Militants". The New York Times. Archived from the original on ۲۸ October ۲۰۱۴. Retrieved ۱۱ February ۲۰۱۵.

Alami, Mona (۲۳ October ۲۰۱۵). "What the Aleppo offensive hides". Al-Monitor. Archived from the original on ۱۹ July ۲۰۱۷. Retrieved ۲۴ October ۲۰۱۵.

Alfoneh, Ali (January ۲۰۱۱). "Brigadier General Qassem Suleimani: A Biography" (PDF). Middle Eastern Outlook. ۱: ۲ of ۷. Archived (PDF) from the original on ۲۵ September ۲۰۱۹. Retrieved ۱۸ February ۲۰۱۳.

Bryan R. Gibson (۲۰۱۰). Covert Relationship: American Foreign Policy, Intelligence, and the Iran-Iraq War, ۱۹۸۰-۱۹۸۸. ABC-CLIO. pp. ۱۸۰.

Fadel, Leith (۱۱ November ۲۰۱۵). "Where is Major General Qassem Suleimani?". Al-Masdar News. Archived from the original on ۱۳ November ۲۰۱۵.

Filkins, Dexter (۳۰ September ۲۰۱۳). "The Shadow Commander". The New Yorker. Archived from the original on ۲۸ June ۲۰۱۴. Retrieved ۶ February ۲۰۱۴.

Foroohar, Kambiz. (۲۰۱۵), "Iran's Shadow Commander". Archived from the original on ۲ April ۲۰۱۵.

Gunter, Michael,(۱۹۹۶), The KDP-PUK conflict in Northern. Iraq, Middle East Journal, ۷ . ., ۱۹۹۶. No. ۲. Spring •Vol.

Maguire, John(۲۰۱۳). The Shadow Commander, ۲۳ September, ۲۰۱۳, The New Yorker, <https://www.newyorker.com/magazine/۲۰۱۳/۰۹/۳۰/the-shadow-commander>.

Mehr News, (۲۰۱۵), "Iran's Soleimani pays tribute to fallen Hezbollah fighters". Mehr News. Archived from the original on ۲ April ۲۰۱۵.

Ostovar, Afshon, (۲۰۰۳), Vanguard of the Imam: Religion, Politics, and Iran's Revolutionary Guards. Oxford University Press.

Rasheed, Ahmad (۳ March ۲۰۱۵). "Iraqi army and militias surround Isis in major offensive in the battle for Tikrit". The Independent. Archived from the original on ۲ April ۲۰۱۵. Retrieved ۳۱ March ۲۰۱۵.

